

Дрозд Віталій Юрійович,
науковий співробітник науково-
дослідної лабораторії з проблем
запобігання кримінальним
правопорушенням факультету № 3
Донецького державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук

АСПЕКТИ ПОБУДОВИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Одним із принципів побудови комплексної криміналістичної методики корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів, тобто методики, що побудована на підставі поєднання кримінально-правової та криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень, виступає праксеологічний підхід.

Праксеологічний підхід як сукупність теорем і законів позбавлений оцінювальних суджень. Праксеологія передає точні знання про реальні речі, а її теореми, які виводяться на підставі правильного логічного міркування, є абсолютно вірними і неспростовними, подібно до математичних теорем. Закони, аксіоми і теореми праксеологічної теорії є винятково позачасовими продуктами логічних ментальних категорій, так само, як закони фізики, анатомії або інших точних природничих наук. Для праксеології кінцеві цілі діяльності є однаковими. Її висновки дійсні для будь-якого виду діяльності, не дивлячись на цілі, які при цьому переслідуються. Це наука про засоби, а не про цілі [1, с. 6].

Завданням праксеології спрямоване на знаходження загальних законів будь-якої людської діяльності та виявлення на цій основі найбільш загальних її правил. Праксеологія концентрує увагу на дослідженні раціональної діяльності як такої для підвищення її ефективності [2, с. 157]. Тому, виступаючи основою криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів, праксеологія забезпечує діяльнісний підхід у криміналістиці та гарантує практичне значення розробленої криміналістичної методики.

Окрема криміналістична методика є набором рекомендацій щодо раціональної організації процесу збирання, оцінювання і використання доказової інформації під час розслідування злочинів та судового розгляду кримінальних справ [3, с. 24]. Раціоналізація такого процесу передбачає також забезпечення максимальної ефективності діяльності уповноважених осіб під час досудового розслідування злочинів та судового розгляду кримінальних справ, що може бути досягнуто завдяки використанню здобутків праксеології при побудові криміналістичних методик розслідування [3, с. 37].

Обґрунтовуючи наукові положення комплексної криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів, слід ґрунтуватися таких концептуальних положень, які сформовані внаслідок вивчення теоретико-правових, методологічних а праксеологічних засад:

– в основі створення цієї методики – різні склади кримінальних правопорушень (ст. 354 КК України «Підкуп працівника підприємства, установи чи організації», ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем», ст. 368 КК України «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою» КК України, ст. 368-3 КК України «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми», ст. 368-5 КК України «Незаконне збагачення», ст. 369 «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі» та ін., але об'єднані у групу корупційних кримінальних правопорушень);

– предметом криміналістичної методики є закономірності не усієї злочинної діяльності, а лише тієї її частини, що пов'язана з вчиненням корупційних кримінальних правопорушень саме співробітником правоохоронного органу, із специфічним механізмом реалізації злочинної діяльності;

– підставою для розроблення цієї криміналістичної методики є вимоги світового співтовариства, правової держави, правоохоронної практики, пов'язані із дотриманням міжнародних стандартів прав та свобод дитини;

– окремі ознаки корупційних кримінальних правопорушень тісно взаємозв'язані у процесі доказування, що визначає специфіку висунення й перевірки версій, планування розслідування, проведення окремих слідчих (розшукових) дій, оперативно-розшукових заходів, їх комплексів тощо.

Тому, на нашу думку, вихідною позицією щодо початку дослідження криміналістичної методики корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів, є вивчення потреб практики. При цьому вивчення потреб практики, у свою чергу, здійснюється у кількох напрямках.

По-перше, це вивчення власне практики розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів. По-друге, вивчення механізму протиправної корупційної діяльності, способів підготовки, вчинення та приховування кримінальних правопорушень, характерних слідів, даних про особу підозрюваного та потерпілого, для формування криміналістичної характеристики корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів та озброєння практиків знаннями щодо даного питання. По-третє, необхідним є вивчення проблем міжнародного співробітництва у цьому напрямку та забезпечення дотримання міжнародних стандартів під час розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів. По-четверте, важливим є вивчення власних потреб науки з метою з'ясування проблемних питань, створення умов для її подальшого розвитку, удосконалення та підвищення ефективності провозастосовної діяльності.

Визначаючи структуру криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів, слід керуватися ключовими засадами криміналістичної методики та періодизації процесу розслідування злочинів. Вважаємо за доцільне прийняти за основу підхід В.В. Тищенко, який запропонував базову програму поетапного розслідування злочину незалежно від його виду, що містить алгоритми [5, с. 365], які розподілені на відповідні етапи досудового розслідування: початковий та наступний.

Початковий етап розслідування включає в себе аналіз отриманої інформації; аналіз вихідної інформації; використання даних криміналістичної характеристики відповідного виду злочинів, до якого належить розслідуваний злочин; з'ясування змісту конкретної слідчої ситуації та її зіставлення з типовими ситуаціями, викладеними у відповідних криміналістичних методиках; формулювання тактичних завдань; розроблення конкретних версій; використання взаємодії слідчого з

оперативними підрозділами правоохоронних органів, патрульної поліції тощо.

Подальший етап розслідування складається з аналізу і синтезу результатів виконання тактичних завдань і перевірки версій, отриманих на початковому етапі розслідування; побудові інформаційної моделі кримінально-релевантної події; з'ясування ступеня реалізації завдань, що постали на початковому етапі розслідування, причин, які завадили виконанню певних завдань, і нових методів та засобів їх реалізації; складання розгорнутого плану розслідування, деталізація його щодо певних обставин злочину, перевірка версій стосовно запідозрених осіб; визначення комплексу дій з пошуку й установлення всіх учасників підготовки, вчинення та приховування злочину (злочинної діяльності), ролі кожного з них, характеру зв'язків між ними та з потерпілими; визначення тактичних операцій щодо встановлення всіх епізодів злочинної діяльності, форм злочинної організованості, тривалості й масштабу; вивчення особи підозрюваного, його ролі в підготовці та здійсненні злочину (злочинної діяльності) з метою ефективного застосування запобіжних заходів, тактичних прийомів або їх комплексів і викриття злочинця, встановлення обставин, які обтяжують або пом'якшують його відповідальність; виявлення протидії розслідуванню з боку зацікавлених осіб і визначення засобів її подолання; установлення розміру шкоди, заподіяної злочинцем щодо кожного потерпілого, ужиття заходів для розшуку викраденого майна та відшкодування матеріального збитку.

Запропоновані принципи побудови окремих методик розслідування дають змогу сформувати їхню структуру, охопивши нею такі елементи:

- 1) криміналістичний аналіз відповідної категорії злочинів (їх криміналістична класифікація та характеристика);
- 2) обставини, що підлягають з'ясуванню й установленню;
- 3) аналіз та оцінювання вихідних ситуацій на перевірному етапі розслідування;
- 4) типові слідчі ситуації, типові версії, завдання й засоби їх перевірки та вирішення (криміналістичні програми) на перевірному й початковому етапах розслідування;
- 5) слідчі ситуації, завдання та програми їх вирішення на наступному й заключному етапах розслідування;
- 6) тактичні й організаційні особливості проведення слідчих дій і тактичних операцій [5, с. 375].

Отже, побудова комплексної криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень, вчинених працівниками правоохоронних органів на основі здобутків праксеології є перспективним напрямом розвитку криміналістики на сучасному етапі, досліджує закономірності та особливості впровадження, використання на практиці криміналістичних новел, сприяє їх розробленню. Можливості праксеологічного підходу дозволяють не тільки визначити засади здійснення діяльності, але і запропонувати рекомендації щодо оптимізації конкретних дій.

Список використаних джерел

1. Льовкіна О.Г. Теорії ефективної діяльності: тектологія О. Богданова та пракселогія Т. Котарбінського: автореф. дис ... д-ра філос. наук. Київ., 2012. 35 с.
2. Романовська Л.І., Праксеологічний підхід: теоретико-методологічні аспекти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 25. Т. 2. 2020. С. 157-161. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2020/25/part_2/33.pdf
3. Журавель В. А. Криміналістичні методики: сучасні наукові концепції : монографія. Харків : Апостиль, 2012. 304 с.
4. Коваленко А. В. Сутність та методологічне значення праксеологічного підходу в криміналістиці. *Наукові записки НаУКМА*. 2020. Т. 5. С. 32–39. (Серія «Юридичні науки»). DOI: 10.18523/2617-2607.2020.5.32-39.
5. Тищенко В. В. Виникнення, розвиток і сучасний стан криміналістичної методики розслідування. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2017. Т. XIX. С. 361–381.

Джафарова Лейла Саваланівна,
викладач кафедри криміналістики
та судової медицини Національної
академії внутрішніх справ

РОЛЬ ДОМЕДИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Домедична підготовка, є невід’ємною складовою у сучасному світі. Базові знання з надання першої домедичної допомоги до приїзду медиків, дозволяють врятувати життя в екстрених ситуаціях, розвивають відповідальність і готовність допомогти оточуючим. Оскільки в умовах сьогодення, коли ризики для здоров’я та життя людей можуть виникати у будь-який